

Paragi Beáta

Fejlesztéspolitika és humanitárius segítségnyújtás – Aktualitások és digitalizáció az EU segélypolitikájában

Bevezetés

E fejezet célja egyrészt az EU fejlesztési együttműködési politikájának rövid összefoglalása, másrészt az aktuális trendek ismertetése. Tekintettel arra, hogy az EU fejlesztéspolitikájáról mind angol, mind magyar nyelven számos forrás áll rendelkezésre,¹ e tanulmány – szem előtt tartva persze a szerkesztési szempontokat – hozzáadott értéke az aktuális összefüggésekre való reflektálás.

Az EU intézményei és tagállamai 2019-ben a globális hivatalos fejlesztési támogatás több mint 55,2 százalékát biztosították.² Miközben az érték enyhe csökkenést jelez az előző évekhez képest, globális összehasonlításban az EU és tagállamai továbbra is a legnagyobb donornak számítanak. Az EU a globális fenntartható fejlesztés terén normaalkotóként is megkerülhetetlen. Egyrészt, mert az uniós fejlesztéspolitikát – Új Európai Konszenzus a Fejlesztéspolitikáról – a nemzetközi közösség vállalásaihoz igazodva fogalmazta újra 2017-ben, másrészt mert azt a többi uniós politikával összhangban igyekeznek kezelni.³

Az uniós fejlesztéspolitika *komplementer* jellegű közös politika, amely a tagállamok bilaterális fejlesztéspolitikáit kiegészíti. A Lisszaboni Szerződés a fejlesztési együttműködést egyértelműen

¹ Palánkai Tibor: *Az európai integráció gazdaságtana*. Budapest, Aula, 2001; Balázs Péter: *Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése*. Budapest, KJK–Kerszöv, 2002; Bakonyiné Bárány Ibolya: *Az Európai Unió fejlesztési együttműködési politikája a magyar segélypolitika kialakításának szemszögéből*. In Gömbös Ervin (szerk.): *Az ENSZ és az EU együttműködése*. Budapest, Magyar ENSZ Társaság, 2003; Paragi Beáta: *Az Európai Unió közös fejlesztési politikája*. In Paragi Beáta – Szent-Iványi Balázs – Vári Sára: *Nemzetközi fejlesztési segélyezés*. Budapest, Tett Consult, 2007; Szent-Iványi Balázs: *A szabadkereskedelmi tárgyalások nehézségei. Esettanulmány az EU-AKCS gazdasági társulási megállapodásokról*. In Blahó András (szerk.): *Nemzetgazdaság – integráció – világgazdaság. Tanulmányok Palánkai Tibor akadémikus 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest, BCE Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola, 2008; Szent-Iványi Balázs: *Az Európai Unió nemzetközi fejlesztési politikája*. In Kengyel Ákos (szerk.): *Az Európai Unió közös politikái*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2010; Paul Kugiel – Balázs Szent-Iványi: *The Challenge from within: EU Development Cooperation and the Rise of Illiberalism in Hungary and Poland*. *Journal of Contemporary European Research*, 16. (2020), 2. 120–138. Mivel az EU nemzetközi fejlesztési politikája e fejezet szerzőjének ugyenezen tárgyban 2020-ban megjelent tanulmánya óta (Paragi Beáta: *Nemzetközi fejlesztési politika*. In Kengyel Ákos [szerk.]: *Európai uniós politikák*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2020a. 657–690.) sokat nem változott, jelen írás és az előző tanulmány között vannak szó szerinti egyezések különösen a Bevezetésben, illetve az 1-4. részekben.

² European Commission: *The European Union Remains World's Leading Donor of Official Development Assistance with €75.2 billion in 2019* (2020. április 16.). Brussels.

³ OECD: *OECD Development Cooperation Peer Review. European Union 2018*. Paris, 2018. 29.

megosztott kompetenciaként kodifikálta. Ennek értelmében az EU és tagállamai egyaránt kötelesek a bilaterális fejlesztéspolitikáikat és a közös EU-s szakpolitikát egymással egyeztetni. Ám ezen túl a tagállamoknak joga van saját hatáskörben alakítani segélypolitikájukat, miközben persze azt is biztosítaniuk kell, hogy azok kiegészítik és erősítik más tagállamok és az EU fejlesztéspolitikáját, amelynek elsődleges célja a szegénységcsökkentés (EUMSZ 208. cikk, korábban EK SZ 177.). Ugyanakkor az EU-nak kifejezett joga az együttműködést erősítő kezdeményezéseket tenni (EUMSZ 210. cikk), amely lehetőséget az EU az utóbbi években igyekszik komolyan venni.

E fejezet egyrészt arra a kérdésre kíván választ adni, hogy hogyan alakult, illetve alakul az EU fejlesztési segélypolitikája (2–4. rész). Bár az EU humanitárius segélyezésével e fejezet terjedelmi okokból nem foglalkozik, a nemzetközi összehasonlításban használatos hivatalos fejlesztési támogatás (*official development assistance – ODA*), így az e fejezetben közölt adatok is tartalmazzák a humanitárius, illetve vészhelyzetben nyújtott támogatásokat. Másrészt az aktualitásokra helyezve a hangsúlyt, a 4–6. részekben a következő összefüggésekre tér ki bővebben: a migrációs nyomás fejlesztéspolitikai eszközökkel való kezelése, brexit, a 2021–2027-es költségvetési ciklussal járó változások, illetve a digitalizáció és adatvédelem megjelenése a fejlesztéspolitikában. Ez utóbbi problémakör nem egyszerűen azért releváns, mert a fejlődéshez való jog (*right to development*) magában foglalja a digitális technológiák – segélyprojektek, költségvetési támogatások, szakértelem révén történő – hozzáférhetővé tételét a globális délen is, hanem mert a fejlesztési segélyekre (kül)politikai szinten úgy tekintenek, mint a globális problémák (migrációs nyomás, szegénység, járványok, terrorizmus) hatásait csökkentő megoldásra. Ennek szellemében ugyanakkor az egyébként segélyek révén is védeni kívánt emberi jogok tovább sérülhetnek azáltal, hogy a részben EU által finanszírozott segélyekből beszerzett különféle technológiákat a népesség megfigyelésére, ellenőrzés alatt tartására, az észak felé irányuló migráció megelőzésére használják.⁴

A szakpolitika fejlődéstörténete

A közösségi, illetve uniós fejlesztéspolitika ma ismert, koherens formájában 2005 óta létezik, de a segélyek kezdetektől szerepet játszottak abban, hogy a tagállamok volt gyarmataival való EGK-, illetve EK-kapcsolatok hogyan alakultak. Ami a hivatalosan megfogalmazott eredeti, külpolitikailag sem irreleváns célokat illeti, a Római Szerződés preambuluma így szól: az azt aláíró állam- és kormányfők egyebek mellett azzal a szándékkal állapodnak meg az integráció létrehozásában, „hogy megerősítik az Európát és a tengerentúli országokat összekötő szolidaritást, továbbá azzal az óhajjal, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban biztosítsák ezek jólétének fejlődését”.⁵

Az EU-s fejlesztési politikának a kezdetektől két fő komponense van: a mindenkori tagállamok bilaterális fejlesztési politikái, illetve maga az uniós fejlesztéspolitika. Ez utóbbi keretei között az Európai Bizottság egyrészt saját hatáskörében, a közös költségvetésből, másrészt az Európai Fejlesztési Alapból (*European Development Fund – EFA*) nyújtott fejlesztési segélyeket a rászoruló fejlődő országoknak 2020-ig.

⁴ Lásd például: Privacy International (2020): Borders without Borders. How the EU is Exporting Surveillance in Bid to Outsource its Border Controls. 2020. november 10. Forrás: <https://privacyinternational.org/long-read/4288/borders-without-borders-how-cu-exporting-surveillance-bid-outsourcing-its-border>

⁵ Római Szerződés, 1957.

A közösségi fejlesztéspolitika gyökerei már a Római Szerződésben is megjelentek, miután a szerződés társult területekké nyilvánította az alapító tagállamok gyarmati területeit (az eredeti szerződés 131–136. cikkei). Az úgynevezett afrikai, karibi és csendes-óceáni (*African, Caribbean and Pacific – ACP, AKCS*) államokkal való viszonyát a Közösség nemzetközi szerződésekben rögzítette. Miközben az úgynevezett yaoundéi konvenciók időszakában ez elsősorban Szahara alatti frankofón Afrika függetlenné vált államait jelentette, az Egyesült Királyság csatlakozása (1973) után a volt brit gyarmatokra is kiterjesztették az együttműködést. Ez utóbbi 1975-től 2000-ig az ötévente megújított loméi konvenciók néven vált ismertté (utoljára 1995-ben újították meg). Az első loméi konvenció mintegy 46 független partnert jelentett az AKCS-térségben, a negyedik idején már 70 fölött járt a társult országok száma.

A szóban forgó konvenciók eredeti célja az AKCS-államok azon törekvésének támogatása volt, hogy azok önfenntartó növekedési pályára álljanak. Ehhez két fő mechanizmus állt rendelkezésre. Egyrészt kereskedelmi politikájával összhangban az EK biztosította az akkori gyarmatokon termelt termékek preferenciális bejutását a kialakítandó vámunió területére. Másrészt hivatalos fejlesztési támogatás (ODA, fejlesztési segély) biztosítása révén vállalta, hogy hozzájárul a társult területek fejlődéséhez szükséges beruházások finanszírozásához. Ez utóbbi fedezetül egy, a közösségi költségvetéstől független, ötéves ciklusokra meghatározott és a tagállamok által a költségvetésen túl feltöltött Európai Fejlesztési Alap szolgált egészen 2020-ig.⁶ Az együttműködés kereteit az AKCS-országokkal aláírt úgynevezett társulási megállapodások rögzítették.⁷ E gyakorlat jól érzékelteti, hogy az EK/EU döntéshozói évtizedek óta annak ellenére hisznek a segélyek kereskedelemösztönző hatásaiban, hogy a szakirodalomban messze nincs egyetértés a kettő közötti oksági kapcsolatról.⁸ Ez utóbbi, tehát a segélyek korlátozott hatása egyébként más politikák vonatkozásában is érvényes.

Kezdetben csak a volt francia és brit gyarmatok, később más, függetlenné váló AKCS-országok is részesültek az EFA-ból azzal a céllal, hogy a segélyek révén jobban integrálódjanak az EU (belső) piacához.⁹ Mindez azt jelentette, hogy az AKCS-országok számos feldolgozóipari terméke, legalábbis kezdetben, vám-, illetve kvótamentesen juthatott az EK közös piacára; a kedvezmény a textiliparra nem terjedt ki, később más termékek esetén is voltak korlátozások. Az EU belső mezőgazdasági politikájára tekintettel az agrártermékekre mindig differenciált szabályozás volt jellemző. A társult országok számára biztosított kedvezmény mértéke nagymértékben függött attól, hogy adott terményeket/terméket az EK-n belül is előállították-e, vagy sem, illetve milyen mennyiségben. Bár a termékek köre és a kapcsolódó kedvezmények sora értelemszerűen változott az idők során, nagymértékű behozatali kvótákat négy termék esetében állapítottak meg (a negyedik loméi konvenció időszakában): cukor, marha- és borjúhús, banán,

⁶ Paragi (2020a): i. m. 661.

⁷ Marjorie Lister: *The European Union's Green Paper on Relations with African, Caribbean and Pacific Countries*. *Oxford Development Studies*, 26. (1998), 3. 375–390.; Alessandro Spaventa: *The Lomé Convention, Objectives, Instruments, Results*. *Federico Caffè Centre Research Reports*, (1999), 2.; Palánkai (2001): i. m.; Szent-Iványi (2010): i. m.

⁸ Enzo R. Grilli: *The European Community and the Developing Countries*. Cambridge, Cambridge University Press, 1993; Martin Holland: *The European Union and the Third World*. New York, Palgrave, 2002; Lorand Bartels: *The Trade and Development Policy of the European Union*. *European Journal of International Law*, 18. (2007), 4. 715–756.

⁹ William Hynes – Patrick Holden: *What Future for the Global Aid for Trade Initiative? Towards an Assessment of its Achievements and Limitations*. *Development Policy Review*, 34. (2016), 4. 593–619.

illetve rum.¹⁰ A mezőgazdasági termények (kakaó, kávé, földimogyoró, tea), illetve a bányászati termékek világpiaci árának ingadozásából következő bizonytalanságokat az EFA-n belül létező elkülönített alapok (STABEX és SYSMIN) próbálták ellensúlyozni. Az érintett országcsoport számára az EFA-n túl kiegészítő forrásként elérhetőek voltak az Európai Beruházási Bank (EIB) térségbeli országoknak szóló kedvezményes hitelei is.

Szakpolitikai reformok

Az 1990-es évek nagy változásokkal jártak nemzetközi viszonylatban éppúgy, mint az EU intézményesülése szempontjából. Ahogy az EU bővült-mélyült az évtizedek során, illetve ahogy változtak az uralkodó politikai és közgazdasági ideológiák és nemzetközi körülmények (dekolonizáció, hidegháború, majd a bipoláris világ megszűnése, globális problémák és globális kormányzás), úgy intézményesült a fejlesztéspolitika is egyre jobban.¹¹ Mindez átmeneti visszaesést jelentett az AKCS-országoknak juttatott EFA-segélyek nagyságrendjének alakulásában, miközben az EU egyre nagyobb figyelmet szánt a közvetlen szomszédságával való kapcsolatok intézményesítésére, legalábbis, ha a rendelkezésre álló pénzügyi alapokat tekintjük. Ugyankor miközben a volt szovjet érdekszférába tartozó, ODA-jogosult államok támogatását, illetve a Földközi-tenger térség államai közötti párbeszédet elősegíteni kívánó barcelonai folyamatot a közös költségvetésből származó fejlesztési segélyekkel finanszírozták (MEDA I, MEDA II stb.), az EU-nak koherens fejlesztéspolitikája 2006-ig nem létezett.

Ami az AKCS-térséggel való kapcsolatokat illeti, a negyedik loméi konvenciót az úgynevezett cotonoui megállapodás¹² (*Cotonou Partnership Agreement – CA*) váltotta fel. Ezt 2000-ben húsz évre kötötték, és egy tekintetben sokkal ambiciózusabb volt, mint elődei: a kereskedelem és a fejlesztési segélyezés mellé harmadikként beemelte az együttműködésbe a politikai párbeszéd dimenzióját is.¹³ Ez utóbbi azt jelentette, hogy tagjaira nézve nemzetközi jogilag kötelező érvényű nemzetközi megállapodásként a CA intézményesítette az emberi jogok, jó kormányzás, demokrácia helyzetének vizsgálatát. Az EU intézményei által kezelt források tekintetében a legnagyobb kerete a cotonoui megállapodásnak van, amely az EU 78 afrikai, karibi és csendes-óceáni országgal való kapcsolatait szabályozza 2020-ig (lásd *12. táblázat*).

¹⁰ Kalle Laaksonen – Petri Maki-Franti – Meri Virolainen: Lomé Convention, Agriculture and Trade Relations between the EU and the ACP Countries in 1975-2000. *TradeAG Working Paper*, 18853 (2006).

¹¹ Mathew Doidge – Martin Holland: A Chronology of European Union Development Policy: Theory and Change. *Korea Review of International Studies*, 17. (2015), 1. 59–80.

¹² Cotonoui Szerződés: A Cotonouban 2000. június 23-án aláírt partnerségi megállapodás egyrészről az afrikai, karibi és csendes-óceáni államok, másrészről az Európai Közösség és tagállamai között. HL L 317, 2000. december 15. Az átmenet, illetve az eltérések kapcsán lásd Szent-Iványi (2010): i. m. 117–119.

¹³ Geneva Forwood: The Road to Cotonou: Negotiating a Successor to Lomé. *Journal of Common Market Studies*, 39. (2011), 3. 423–442.

12. táblázat: Az EU AKCS-országokkal folytatott együttműködésének keretei és az EFA-keret nagysága (2000–2020 között, millió EUA/ECU/euró)

Időszak	Partnerségi megállapodás	EFA-ciklus	EFA-keret
2000–2007	cotonoui megállapodás	kilencedik EFA	13 500
2008–2013	módosított cotonoui megállapodás	tizedik EFA	22 682
2014–2020		tizenegyedik (utolsó) EFA	30 500

Forrás: Paul Hoebink: From Particularity to Globality: European Development Cooperation in a Changing World. In Paul Hoebink (szerk.): *The Treaty of Maastricht and Europe's Development Cooperation*. Brussels, European Union, 2004. és European Development Fund, 2006 alapján Szent-Iványi (2010): i. m. 106., illetve Paragi (2020a): i. m. 662.

Az eredetileg 2000-ben aláírt megállapodást ötévente vizsgálták felül. Miközben az EU saját értékelése szerint az évek során ért el eredményeket,¹⁴ a cotonoui együttműködés megítélése meglehetősen ellentmondásos. Az AKCS-partnerek a kezdetektől kifogásolták egyrészt a politikai párbeszédnek álcázott kondicionális megjelenését, vagyis a segélyek olyan feltételekhez kötését, mint a demokrácia, jó kormányzás, emberi jogok erősítése érdekében tett lépések alakulása, másrészt a loméi konvenciók időszakában automatikusan járó források (STABEX, SYSMIN) megszűnését.¹⁵ A CA lényegét adó speciális kereskedelmi preferenciák a GATT, illetve WTO következetesen hangoztatott állásfoglalásának köszönhetően végül érvényüket is veszítették. Részben ezzel összefüggésben az EU és az AKCS-országok közötti kereskedelmet egyre inkább a bilaterális alapon megkötött EPA-k (*European Partnership Agreement*), illetve az EU egyoldalú kereskedelmi preferenciáit részletező dokumentumok szabályozták.¹⁶ A 2007–2014 között aláírt megállapodások mindegyike tartalmazott a CA-keretmegállapodásra utaló bekezdéseket a fejlesztési együttműködés kapcsán is.

Ezt az időszakot ugyanakkor egyre inkább jellemezte az AKCS-országok és az EU-intézmények közötti távolodás, illetve az EU részéről érzékelhető törekvés, hogy az AKCS-térséget ne homogén egységként kezelje, hanem stratégiai szinten is differenciáltabban viszonyuljon hozzájuk.¹⁷ Példaként említhető az afrikai kontinens, illetve a regionális tagsággal rendelkező Afrikai Unió, amely esetében kevésbé a kereskedelem a közös beszédtema, mint a kormányzás,

¹⁴ European Commission: *Evaluation of the Cotonou Partnership Agreement*. SWD(2016)260 (2016. július 15.); Paragi (2020a): i. m. 667–669.

¹⁵ Kunibert Raffer: Cotonou: Slowly Undoing Lomé's Concept of Partnership. *Journal für Entwicklungspolitik*, 18. (2002), 2. 171–184.

¹⁶ Mary Farrell: From Lomé to Economic Partnership Agreements in Africa. In Fredrik Söderbaum – Patrik Stalgren (szerk.): *The European Union and the Global South*. London, Lynne Rienner Publishers, 2010. 65–89.

¹⁷ Niels Keijzel – Lorand Bartels: *Assessing the Legal and Political Implications of the Post-Cotonou Negotiations for the Economic Partnership Agreements*. Bonn, Deutsches Institut für Entwicklungspolitik, 2017; Maurizio Carbone: The African, Caribbean, and Pacific (ACP) Group of States: From the Lomé Convention to the Cotonou Agreement and Beyond. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, 2020. augusztus 27.

demokrácia és emberi jogok helyzete, béke és biztonság, illetve az EU felé (is) irányuló migráció.¹⁸ Emellett persze az AKCS-államok, amelyek a loméi/cotonoui keretben gyakran érezték úgy, hogy az EU-val szemben nem tudják érdekeiket megfelelően érvényesíteni, jóval szorosabban koordinálják érdekeiket, mint tették azt az 1970-es években. A georgetowni megállapodás (1975) felülvizsgálatának (2019) eredményeképpen az AKCS-államok létrehozták az Afrikai, Karibi és Csendes-óceáni Államok Szervezetét (*Organisation of the African, Caribbean and Pacific States – OACPS*), amelynek egyik célja az EU-val szembeni erősebb közös fellépés, illetve multilaterális érdekérvényesítés gyakorlása különösen az EU és az érintett országok által bilaterális alapon kötött EPA-k kapcsán.¹⁹

A szakpolitika aktuális jellemzése

A jelenlegi fejlesztéspolitikai modell egy 2000–2005 között lezajlott folyamat eredményeként alakult ki, és eredetileg az úgynevezett európai konszenzusban (*European Consensus*, 2006) öltött testet. A konszenzus elnevezés arra utal, hogy a dokumentum az EU fő szerveinek közös nyilatkozata volt, amely igyekezett koherens keretbe foglalni a közös (közösségi és tagállami) fejlesztéspolitikát.²⁰ Noha az EU meghatározó szereplő a nemzetközi fejlesztési együttműködés terén, az ENSZ által nyilatkozatban megfogalmazott fejlődéshez való jog²¹ (1986) elismerése nem szerepel a dokumentumban. Ami a felelősség megosztását illeti, a konszenzus világosan kimondta, hogy „elsősorban a fejlődő országok felelősek saját fejlődésükért”.²²

Az EU fejlesztéspolitikájának középpontjában a tágabb multilaterális célrendszer, vagyis a korabeli Millenniumi Fejlődési Célokhoz, illetve a 2015-től érvényes Fenntartható Fejlődési Célokhoz igazodva a szegénységcsökkentés áll.²³ A Monterreyben (2002) ösztönzöttékkel és vál-

¹⁸ Luckystar Miyandazi – Philomena Apiko – Tasnim Abderrahim – Faten Aggad-Clerx: AU–EU relations: Challenges in forging and implementing a joint agenda. *South African Journal of International Affairs*, 25. (2018), 4. 461–480.

¹⁹ ACP: *ACP Summit Endorses Revised Georgetown Agreement* (2019. december 19.).

²⁰ „A tagállamok és a közösség egyaránt elkötelezett az alapelvek, az alapvető értékek, valamint a multilaterális szinten elfogadott fejlesztési célok mellett. A koordinációra és harmonizációra irányuló erőfeszítéseinknek elő kell segíteniük a támogatások hatékonyságának növelését. Ebből a célból, valamint az elmúlt években tett előrelépésekre építve az „Európai konszenzus a fejlesztési politikáról” most első alkalommal olyan közös elképzelést hoz létre, amely mind tagállami, mind közösségi szinten irányítja az EU-nak a fejlesztési együttműködés terén végzett tevékenységét.” A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében üléselő képviselői, az Európai Parlament és a Bizottság által elfogadott együttes nyilatkozat az Európai Unió fejlesztési politikájáról: Az európai konszenzus. HL C 46/01, 2006. február 4. 1–2. (A továbbiakban: Az európai konszenzus [2006]: i. m.)

²¹ [Declaration on the Right to Development](#). Adopted by General Assembly resolution 41/128 of 4 December 1986.

²² [Declaration on the Right to Development](#).

²³ Az európai konszenzus 1. cikkének megfogalmazásában: „a szegénység felszámolása és a fenntartható fejlődés soha nem volt még ennyire fontos. A szegénység felszámolása egy egyre inkább globalizált világban zajlik, amelyet a kölcsönös egymástól függés jellemez; ez a helyzet új lehetőségeket, egyúttal azonban új kihívásokat is teremtett [...]. A világméretű szegénység elleni küzdelem nem pusztán morális kötelesség; segíti a stabilabb, békésebb, prosperálóbb és igazságosabb világ kialakítását, tükrözve a gazdagabb és szegényebb országok kölcsönös egymástól függését.” [Declaration on the Right to Development](#). 1.

laltakkal összhangban a finanszírozás hatékonyságának növelése érdekében az EU további célokat jelölt meg: 2010-re 0,56 százalékra szeretne volna növelni a hivatalos fejlesztési támogatások (ODA) GNI-hoz viszonyított arányát, majd 2015-re a 0,7 százalékos ODA/GNI arány elérése volt célként megfogalmazva.²⁴ Bár ezt a célt napjainkig sem sikerült realizálni, a 2006-os konszenzus további fontos, bár szellemiségében kevésbé új eleme a nemzetközi közösség által elfogadott segélyhatékonysági elvek (párizsi nyilatkozat, 2005) melletti kiállítás.²⁵

Mindezek teljesüléséhez, illetve a segélyhatékonyság növeléséhez elengedhetetlen volt a korábbi gyakorlat minél kritikusabb értékelése, felülvizsgálata. Az 1999/2000–2005 között zajló reformok fontos eleme volt a különféle egymással kapcsolatban lévő szakpolitikák jobb összehangolása. A fejlesztési politika vonatkozásában már a Maastrichti Szerződés megfogalmazta az úgynevezett 3K (vagy angolul 3C) elvét, vagyis a közösségi segélyezés koordinált (*coordination*), az Unió más szakpolitikáival koherens (*coherence*) és a donorállamokét kiegészítő (*complementarity*) mivoltának szükségességét.²⁶ Az európai uniós szerződés 1997-es amszterdami módosítása hozzátett ehhez egy negyediket a következetesség (*consistency*) szellemében. Ez utóbbi a tagállamok egymás és az Európai Bizottság közötti kül- és fejlesztéspolitikai relációkban biztosítandó következetességének – nehezen teljesíthető – követelményére utalt.²⁷

A kritikákra reflektálva (OECD DAC 2012) az EU két fő dokumentumban próbálta saját nemzetközi szerepvállalásának lényegét tovább konszolidálni. Egyrészt 2016-ban elfogadták az EU Kül- és Biztonságpolitikájának Globális Stratégiáját (*Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*, a továbbiakban Globális Stratégia), másrészt 2017-ben megújították az EU elfogadott fejlesztéspolitikai konszenzusát (*European Consensus on Development*).

Az új, jelenleg is érvényben lévő fejlesztéspolitikai konszenzus lényegében és formailag is teljes összhangban van az ENSZ fenntartható fejlődési céljaival (SDGs), illetve a nemzetközi

²⁴ European Commission: *Annual Report 2007 on the European Community's Development Policy and the Implementation of External Assistance in 2006*. Brussels, 2007. 3.; Az európai konszenzus (2006): i. m. 5. A 2010-re kitűzött (második) köztes közös cél egyedi célkitűzéseken alapul, amennyiben azok a (régii) tagállamok, amelyek ODA/GNI aránya 0,51 százaléknál kevesebb, vállalják, hogy 2015-ig elérik a 0,7 százalékos célarányt. Azon államok, amelyek már elérték ezt a célt, vállalják, hogy a célérték felett maradnak. Azok a tagállamok, amelyek 2002 után csatlakoztak az EU-hoz, törekszenek arra, hogy 2010-re elérjék a legalább 0,17 százalékos, 2015-re pedig a 0,33 százalékos ODA/GNI arányt. Az európai konszenzus (2006): i. m. 5.; European Commission (2007): i. m. 3.

²⁵ Az európai konszenzus (2006): i. m. 3.

²⁶ European Commission: *Policy Coherence for Development*. 2018. Maurizio Carbone – Niels Keijzer: *The European Union and Policy Coherence for Development: Reforms, Results, Resistance*. *European Journal of Development Research*, 28. (2016), 30–43.; Orbie, Jan – Simon Lightfoot: *Development: Shallow Europeanisation?* In Amelia Hadfield – Ian Manners – Richard G. Whitman (szerk.): *Foreign Policies of EU Member States. Continuity and Europeanisation*. London – New York, Routledge, 2017; BKP: *External evaluation of the European Union's (EU) Policy Coherence for Development; authored by Carmen Núñez-Borja Emmanuel Baudelet Timothée Picarello*. München, BKP Development Research and Consulting, 2018.

²⁷ Holland (2002): i. m. 118.; Gorm Rye Olsen: *The European Union's Development Policy: Shifting Priorities in a Rapidly Changing World*. In Paul Hoebink – Olav Stokke (szerk.): *Perspectives on European Development Cooperation. Policy and Performance of individual donor countries and the EU*. London, Routledge, 2005. 599–600.

közösség 2030-as célrendszerével (*UN Agenda 2030 for Sustainable Development*).²⁸ A konszenzus is az SDG öt pillérére (emberek, bolygó, prosperitás, béke és partnerségek) épül, amely a fejlesztési és egyéb szakpolitikák közötti átfogó megközelítést bátorítja. A mérhető célokban nagy változás nincs, az EU 2030-ra szeretné elérni, hogy tagállamai a bruttó nemzeti jövedelmük (GNI) 0,7 százalékát fordítsák fejlesztési segélyezésre, illetve hogy a legkevésbé fejlett országok (LDCs) kaphják az ODA/GNI 0,15–0,2 százalékát.

A konszenzus mint keretrendszer elsősorban azt igyekszik biztosítani, hogy az EU-intézmények és a tagállamok közös alapok mentén, illetve szemlélet szerint alakítsák fejlesztéspolitikájukat, illetve globális kihívásokra adott válaszaikat, legyen szó akár a fejlesztési segélyek allokációjáról, akár a különféle szakpolitikák közötti összhangról. Ezen túl az EU különösen elkötelezett a konfliktusövezetek, illetve törékeny államok és társadalmak számára való segítségnyújtásban. Mivel tevékenységének fókuszában az emberek (*people*) állnak, az EU igyekszik olyan igazságos politikákat alkotni, amelyek a szegénységcsökkentést szolgálják, miután az EU felfogásában a szegénység az elsődleges oka a világban tapasztalható instabilitásnak és fenntarthatatlanságnak, a migrációt is a kihívások közé értve.²⁹

A globális szegénység mint fő probléma megoldásához az EU kiemelt fontosságúnak tekinti a békét, stabilitást és gazdasági növekedést meghatározó tényezőket mind a Globális Stratégia, mind a konszenzus megvalósítása terén. Ennek érdekében egész sor olyan, úgynevezett horizontális elemet (*cross-cutting elements*) azonosított az SDG-k mentén, amelyek meghatározóak a globális szegénység hátterében álló okok felszámolása vonatkozásában. Ilyen elemek 1. a fiatalok helyzete; 2. a nemek közötti egyenlőség; 3. a mobilitás és a migráció; 4. a fenntartható energiagazdálkodás és a klímaváltozás; 5. a befektetés és a kereskedelem, a kultúra; 6. a jó kormányzás, a demokrácia, a jogrend és az emberi jogok; 7. az innovatív elköteleződés a fejlettebb fejlődő (*more advanced developing*) országok irányába; illetve 8. ahelyi erőforrások fokozottabb mobilizálása és felhasználása a fejlesztés/fejlődés érdekében.³⁰

Végezetül fontos hangsúlyozni, hogy az új konszenzus nem csupán az ENSZ, illetve a nemzetközi közösség által definiált 2030-as keretekhez igazodik (amelynek kialakításában nem mellesleg az EU és egyes tagállamai meghatározó szerepet játszottak), de az EU külkapcsolatait alakító célokhoz és politikákhoz is [Lisszaboni Szerződés, EUSz 21(2)d, *Globális Stratégia*]. E tekintetben az EU fejlesztési politikája az alábbi területeken is konstruktív szerepet kell hogy játsszon: demokráciaösztönzés; jogrend és emberi jogok; a béke megőrzése, a konfliktusok megelőzése; a környezet minőségének javítása, a globális természeti erőforrások fenntartható módon történő menedzselése; segítségnyújtás mindazon társadalmak, országok és régiók számára, amelyeket természeti vagy ember által okozott katasztrófa súlyt, illetve egy erősebb multilaterális együttműködésen és globális kormányzáson alapuló nemzetközi rendszer támogatása.³¹ A felsoroltakból is látható, hogy miközben az EU túl ambiciózus a fejlesztés(politika)i normák megalkotása,

²⁸ The New European Consensus On Development 'Our World, Our Dignity, Our Future'. 2017. (A továbbiakban: Az európai konszenzus [2017]: i. m.) Lásd az ENSZ honlapját is: www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/

²⁹ European Commission: *OECD/DAC Peer Review 2018 Memorandum of the European Union*. SWD(2018)166 (2018. április 30.). i és 9. [a továbbiakban: European Commission: SWD(2018)166].

³⁰ European Commission: SWD(2018)166: i. m. 23.

³¹ European Commission: SWD(2018)166: i. m. 9.

illetve a szolidaritás hangsúlyozása terén, addig nem kis ellentét feszül e normák és egyéb (kül) politikai érdekei és megfontolásai (például határvédelem, migráció) terén.³²

Ami a fejlesztéspolitika kialakításáért és végrehajtásáért felelős intézményrendszert illeti, a nemzetközi együttműködést elsősorban az Európai Bizottság kezeli, az Európai Tanács és Parlament által alkotott politikák és irányelvek mentén. A Bizottságon belül a Nemzetközi Együttműködésért és Fejlesztésért Felelős Főigazgatóság (*Directorate-General for International Cooperation and Development – DG DEVCO*), vagy ahogy sokszor máig utalnak rá, EuropeAid feladata az EU fejlesztéspolitikájának megfogalmazása és lebonyolítása az EU más szerveivel való konzultáció alapján, a nemzetközi együttműködés terén megvalósuló intézményi koordináció, illetve a tagállamok által megfogalmazott igényekre való reagálás.

Miközben a DEVCO tevékenysége a legtöbb regionális és tematikus programot lefedi, a nemzetközi fejlesztésben más főigazgatóságok is érintettek. Míg az EU bővítéséért felelős főigazgatóság felelős a szomszédságpolitikáért, illetve a tagjelölt és potenciális tagjelölt országokkal való tárgyalásokért (*Directorate-General for European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations – DG NEAR*), addig külön főigazgatóság hajtja végre az EU humanitárius politikáját (*Directorate General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations – DG ECHO*). Ez a fragmentáció, illetve a tény, hogy a fejlesztéspolitikai források felhasználása is megoszlik a főigazgatóságok között, számos esetben megakadályozza, hogy a fejlesztéspolitikai terén hatékonyan lépjen fel az EU. Ettől függetlenül a főigazgatóságok munkatársai³³ egyaránt felelősek a költségvetésben listázott fejlesztéspolitikai eszközök, illetve az EFA megfelelő felhasználásáért. Mindhárom főbiztosság rendszeres kapcsolatot ápol a Tanáccsal, és az EU-tagállamok képviselőivel, továbbá éppúgy jelen vannak az utóbbiakat tömörítő bizottságban (COREPER), mint a miniszteri szintű értekezleteken. Az Európai Parlament fejlesztési kérdésekben illetékes bizottságával a DEVCO egyeztet.³⁴ A projektek végrehajtásában egyrészt az EU partnerországokban működő hivatalos képviselői játszanak jelentős szerepet, másrészt EU-s és helyi civil szervezetek széles köre.

Ami a segélyek tényleges nagyságrendjét illeti, miközben 2019-ben mindössze három EU-tagállam (Luxemburg, Svédország, Dánia) lépte túl a 0,7 százalékos küszöböt, az EU-átlag pedig 0,46 százalékos körül alakult, az LDC-országocsoport a kumulált GNI mindössze 0,125 százaléka megfelelő fejlesztési segélyben részesült.³⁵ Bár a földrajzi fókusz és a szektorális megoszlás történetének részletes ismertetésére³⁶ terjedelmi okokból nincs lehetőség, az aktualitások kapcsán elmondható, hogy az EU-28 ODA-n belül Afrika részesedése növekszik, vagyis 2018-ban mintegy 25 milliárd euró irányult e térségbe.³⁷ Az EU külső határainak biztonsága, illetve a migrációs

³² Orbie–Lightfoot (2017): i. m.; Mark Furness – Simon Lightfoot – Luciana Alexandra Ghica – Szent-Iványi Balázs: EU Development Policy: Evolving as an Instrument of Foreign Policy and as an Expression of Solidarity. Introduction. *Journal of Contemporary European Research*, 16. (2020), 2. 89–100.

³³ A három főigazgatóságon (DG DEVCO, NEAR and ECHO) 2018-ban közel 5500 uniós munkatárs dolgozott különféle beosztásban (*officials, contract agents, local agents and seconded national experts*), amely az összes EU-alkalmazott 17-18 százalékát jelentette. A fejlesztéspolitika megvalósításán Brüsszelben és a partnerállamokban lévő külképviseleteken dolgozóakra vonatkozó személyzeti megfontolásokról és a bizottsági HR-politikáról bővebben lásd European Commission: SWD(2018)166: i. m. 35–37.

³⁴ Az intézményrendszerről bővebben lásd Paragi (2020a): i. m. 679–681.

³⁵ European Commission (2020): i. m.

³⁶ Lásd például Paragi (2020a): i. m. 676–679.

³⁷ European Commission (2020): i. m.

trendek kezelése évek óta egyre inkább jellemző, amennyiben a segélyeket növekvő mértékben állítják e célok, illetve politikák szolgálatába.³⁸ Ez a 2017-es konszenzusban, tehát fejlesztéspolitikai-stratégiai szinten úgy jelent meg, hogy a migrációt ok-okozati összefüggésbe állították a szegénységgel, a politikai instabilitással, a társadalmi bizonytalanságokkal és egyéb, a migrációt kiváltó gazdasági ösztönzőkkel.

Az EU szintén komoly erőfeszítéseket tett az utóbbi években annak érdekében, hogy a fenntartható fejlesztési célokat a segélyek, illetve egyéb eszközök egymást kiegészítő módon szolgálják. Példaként említhető az Európai Külső Befektetési Terv (*European External Investment Plan*), amelynek révén az EU mintegy 47 milliárd euró befektetését kívánja ösztönözni Afrikában, illetve az EU határai mentén.³⁹

A szakpolitika jövője

A szakpolitika jövője kapcsán alapvetően a cotonoui megállapodás vége és a brexit, a hétéves költségvetési ciklus, illetve a digitalizáció és az azzal kapcsolatos dilemmák fejlesztési projekteken való megjelenése érdemel bővebb figyelmet. Általánosságban elmondható, hogy az EU által vallott, szolidaritást hangsúlyozó normák, illetve külpolitikai célok közötti feszültségek egyre láthatóbbá válnak.⁴⁰ Miközben a fejlesztéspolitikát egyre inkább a migráció, klímaváltozás vagy a külső határok kérdése dominálja, egyéb, hagyományos célok, mint például az esélyegyenlőség vagy a szegénységcsökkentés leértékelődni látszanak.⁴¹

A brexit és a cotonoui megállapodás vége

Az EU-s fejlesztéspolitika, illetve ezen belül is az AKCS-országokkal fenntartott viszony alakulásában az Egyesült Királyság a belépésétől kezdve meghatározó szerepet játszott, már csak volt gyarmatbirodalmi múltja miatt is. A cotonoui megállapodást felváltó szerződés vélhetően kevésbé fogja a brit érdekeket fog tükrözni, és lehetőséget ad az EU-nak más megfontolások érvényre juttatására.

A brexit érdemi hatással lesz az EU külkapcsolataira, illetve nemzetközi fejlesztésben játszott szerepére azért is, mert a brit tisztviselők és szakértők jelentős szerepet játszottak az EU-s fejlesztéspolitika formálásában, az intézményrendszer kialakításában, az adminisztrációban és helyi képviselési szinten is. E szakértelem, illetve erőforrások elvesztését az EU mindenképpen

³⁸ Mark Furness – Stefan Gänzle: The European Union’s Development Policy: A Balancing Act between ‘A More Comprehensive Approach’ and Creeping Securitization. In Stephen Brown – Jörn Grävingholt (szerk.): *The Securitization of Foreign Aid. Rethinking International Development Series*. London, Palgrave Macmillan, 2016; Rute Baptista: Policy Responses: Too Little or Too Late? In Marion Boulby – Kenneth Christie (szerk.): *Migration, Refugees and Human Security in the Mediterranean and MENA*. Cham, Palgrave Macmillan, 2018.

³⁹ European Commission (2020): i. m.

⁴⁰ Amelia Hadfield – Simon Lightfoot: The Future of EU Development Policy Post-2020. *GLOBUS Research Paper*, (2020), 1. 5.

⁴¹ Gill Allwood: Gender Equality in European Union Development Policy in Times of Crisis. *Political Studies Review*, 18. (2019), 3. 329–345.

meg fogja érezni. Az EU mint „legnagyobb donor, amely a globális ODA több mint felét adja” státusz szintén sérülni fog annak köszönhetően, hogy a brit ODA-t az EU a jövőben nem tekintheti sajátjának.⁴² A várakozások szerint az EU–UK együttműködés a segélyezés terén kevésbé strukturált, kevésbé kiszámítható lesz, valamint a brit nemzeti és kereskedelmi érdekek jobban fognak érvényesülni bármilyen közös munka esetén.⁴³

Az EU által külső partnerekkel, államokkal megkötött szerződések továbbra is érvényben maradnak, amennyiben az EU-nak csupán egy értesítést kell küldenie arról, hogy a közösség tagjainak száma eggyel csökkent. Ezzel ellentétben, azon országok és szervezetek, amelyek az Egyesült Királysággal továbbra is fenn kívánják tartani kapcsolataikat, külön tárgyalásokat kell hogy folytassanak, illetve szerződéseket kell hogy kössenek a segélyezés vonatkozásában is.

Az új költségvetési ciklussal járó változások (2021–2027)

A fejlesztéspolitika, illetve általában a globális dél államai – a várakozásokkal⁴⁴ ellentétben végül – a 2021–2027 közötti költségvetési keret vesztesei közé tartoznak. E témát a költségvetés 6. fejezete (*Neighbourhood and the World*) szabályozza: a korábbi reményekkel (118 milliárd euró) ellentétben a globális dél államaiba irányuló források következő hét évre vonatkozó nagyságrendje 98 milliárd euró körül alakul, amely tulajdonképpen alig több, mint a 2014–2020-as időszakban allokált keret. 2021-től megszűnt az AKCS-országokkal való kapcsolatokat évtizedek óta finanszírozó EDF (European Development Fund – Európai Fejlesztési Alap), pontosabban a közös költségvetés része lett.

A legnagyobbnak számító pénzügyi keret (*Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – NDICI*) nagyságrendje 70,9 milliárd euró lesz, amely több mint 10 százalékkal kevesebb a tervezettnél. Az NDICI-n belül a tematikus programokra (emberi jogok, demokrácia, civil társadalom, béke és biztonság, globális kihívások) jut majd kevesebb forrás (csupán 5,6 milliárd euró), amely a kritikák szerint nyilvánvalóan elégtelen ahhoz, hogy az EU multilaterális keretek között érvényesíteni tudja politikai elképzeléseit, illetve az emberi jogok és civil társadalom erősítését célzó hagyományos elkötelezettségét.⁴⁵ Ez utóbbi képviselést nyilván nemcsak az elérhető források, de az uniós tagállamok témához való eltérő hozzáállása is befolyásolja.

⁴² Iliana Olivie – Altor Pérez: The Impact of Brexit on Aid: Divorce or Marriage of Convenience? *EDPM – Great Insights, Thematic focus: Beyond Brexit*, 7. (2018), 3. 24–26.; Monika Szynol: The Impact of Brexit on the EU Development Policy: Selected Political Issues. *TalTech Journal of European Studies*, 10. (2020), 1. 4–25.

⁴³ Thomas Henökl: How Brexit affects EU External Action: The UK’s Legacy in European International Cooperation. *Futures*, 97. (2018). 63–72.

⁴⁴ Mikaela Gavas: A Budget Fit for the Future? Breaking Down the EU’s External Actions Proposals for the Next MFF. *Center for Global Development Blog*, 2018.

⁴⁵ CONCORD: *CONCORD Statement on the Final MFF 2021-2027 Negotiations Outcome* (2020. augusztus 13.).

A digitalizációval kapcsolatos dilemmák az EU fejlesztési segélyezésében

Az utóbbi 10-15 évben a digitális technológia hétköznapi elterjedésének köszönhetően olyan változások mentek végbe világviszonylatban, amelyre az EU-nak stratégiai és jogalkotási szinten egyaránt reflektálnia kellett. Miközben a belső piac vonatkozásában a *Digital Single Market* kialakítása (*Digital Services Act*), illetve a mesterséges intelligencia⁴⁶ alkalmazásának jogi szabályozása szerepel napirenden, a segélyrecipiens országok fejlődését is egyre inkább a digitális technológiák elérhetőségétől teszik függővé. Tekintettel arra, hogy a digitális fejlődést a globális délen távolról sem csupán az EU fejlesztéspolitikája diktálja, rövid kitekintést érdemes tenni, mielőtt az EU aktuális lépéseit ismertetjük.

Miközben a fejlődés és fejlesztés egyre inkább magában foglalja a digitális dimenziót, a *development* nevében (a hatékonyság növelése érdekében, a segélyekkel való visszaéléseket megakadályozandó vagy pusztán üzleti érdekekből) személyes adatok milliárdjait rögzítik állami intézmények, kormányzati szervek, technológiai óriások, illetve civil szervezetek egyaránt. Talán nem túlzás azt állítani, hogy a fejlődő világ államai, illetve lakossága egyfajta laboratóriumként szolgál, ahol az új technológiákat sokkal inkább következmények nélkül lehet tesztelni, mint a globális dél országainak többségében.⁴⁷ Ez részben az európainál gyengébb adatvédelmi jogszabályokkal magyarázható.⁴⁸ Az emberi jogok egyébként is gyenge védelme sokszor a tömegesen felhalmozott személyes adatok üzleti célra való felhasználásával párosul, tovább növelve a fejlődő országokban élők kiszolgáltatottságát.⁴⁹

Míndez nem irreleváns az EU nemzetközi segélyezési politikája szempontjából sem. A fejlesztéspolitikai konszenzust kiegészítő *Digital4Development* stratégia,⁵⁰ illetve a digitálistechnológia-transzfert ösztönző kezdeményezések, például az *EU Digital Partnerships*⁵¹ egyértelműen amellet foglalnak állást, hogy a digitális technológiában rejlő lehetőségeket a nemzetközi segélyezés során is ki kell használni. Ez érvényes az EU humanitárius segélyezési politikájára,

⁴⁶ European Commission: *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council. Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts*. COM(2021)206 végleges (2021. április 21.)

⁴⁷ COLEMAN, Danielle (2019) *Digital Colonialism: The 21st Century Scramble for Africa through the Extraction and Control of User Data and the Limitations of Data Protection Laws*. 24 Mich. J. Race & L. 417. Forrás: <https://repository.law.umich.edu/mjrl/vol24/iss2/6>; Aditya Vashistha – Richard Anderson – Shrirang Mare: *Examining Security and Privacy Research in Developing Regions*. COMPASS '18: ACM SIGCAS Conference on Computing and Sustainable Societies, 2018. június 20–22. Menlo Park – San Jose, 2018; Giacomo Zandonini: *2020 is a Crucial Year to Fight for Data Protection in Africa* (2020. február 16.). Privacy International.

⁴⁸ Eloise Scotford Brownsword – Karen Young (szerk.): *The Oxford Handbook of the Law and Regulation of Technology*. Oxford, Oxford University Press, 2017; Wolf J. Schünemann – Max Otto Baumann (szerk.): *Privacy, Data Protection and Cybersecurity in Europe*. Cham, Springer, 2017; Solove, Daniel J. – Paul M. Schwartz: *Privacy Protection in Africa and the Middle East*. In Daniel J. Solove – Paul M. Schwartz (szerk.): *Information Privacy Law*. New York, Wolters Kluwer, 2018. 1194–1200.; Visvizi Anna – Miltiadis D. Lytras: *Politics and Technology in the Post-Truth Era*. Bingley, Emerald, 2019.

⁴⁹ Secret Aid Worker: *We Don't Take Data Protection of Vulnerable People Seriously*. *The Guardian*, 2017. június 13.; Zandonini (2020): i. m.

⁵⁰ European Commission: *Digital4Development: Mainstreaming Digital Technologies and Services into EU Development Policy*. SWD(2017)157 végleges (2017. május 2.).

⁵¹ European Commission: *Global Digital Partnerships*.

illetve annak végrehajtására is.⁵² Ennek jó példája az UNHCR (*United Nations High Commissioner for Refugees* – az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa) adminisztrációjának 2000-es évek elején kezdődött, EU által finanszírozott reformja, amelynek keretében a menekültek regisztrációját, nyilvántartását, nyomon követését, illetve számukra szolgáltatások nyújtását (például az azonosításhoz és kiskereskedelmi fizetéshez szükséges biometrikus adatok regisztrálása, élelmiszer-segélyezés) olyan mértéken digitalizálták, ahogy az az EU joghatósága alatt elképzelhetetlen lenne.

Miközben a magánélethez (*private life, privacy*) való jog emberi jognak minősül a nemzetközi, uniós és hazai jogban egyaránt, az európai jog külön is védi a személyes adatokhoz fűződő jogokat.⁵³ Bár ez utóbbiak gyűjtése, feldolgozása, illetve védelme nem mentes az ellentmondásoktól, az EU adatvédelmi rendeletének betartása az EU területén működő közintézmények, vállalatok és civil szervezetek számára kötelező. Sőt, a GDPR területi hatálya miatt az EU/EGT területén bejegyzett szervezeteknek a nem EU-s állampolgárok személyes adatait is ugyanazon elvek mentén kell védeniük, mint a hazai állampolgárokét – legyen szó akár az országhatárok védelmét biztosító technológiákról, a fejlődő államokból származó diákok adatainak kezeléséről, a menekültek konfliktusövezetben történő regisztrációjáról vagy akár a rászorulóknak számára élelmiszersegély biztosításáról.

Miközben az EU, illetve tagállamai, így Magyarország is, komolyan érdekeltek a globális problémák – digitális technológiák segítségével történő hatékony – kezelésében, például a migrációs folyamatok ellenőrzés alatt tartásában, addig a bekövetkező „fejlődés” újabb problémákat generál. A különféle digitális technológiák segély formájában történő rendelkezésre bocsátása, illetve segélyprojektek során való alkalmazása kétélű fegyver. Miközben például egyes technológiák szolgálhatják a recipiens államok kiberbiztonsági érdekeit, a békefenntartást vagy a szegénységcsökkentést,⁵⁴ a donorok segélyeik révén ahhoz is hozzájárulnak, hogy a globális dél lakosságát erősebb kontroll alatt tartsák (‘surveillance humanitarianism’),⁵⁵ ezáltal is csökkentve, többek között, a migrációs nyomást.⁵⁶

A kihívást az jelenti, hogy az EU/EGT-donorok egyszerre érdekeltek az állampolgári és emberi jogok védelmében, illetve a mindazon veszélyekkel (például migráció, terrorizmus) szembeni hatékony és korszerű fellépésben, amelyek a stabilitást fenyegetik. Az előbbi a magánélethez való

⁵² Európai Bizottság: *A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak. Éves jelentés az Európai Unió humanitárius segítségnyújtási politikájáról és annak 2017. évi végrehajtásáról*. COM(2018)744 végleges (2018. november 30.).

⁵³ ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (12. cikk); ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (17. cikk); EU Alapjogi Charta (7. és 8. cikk); az Európa Tanács vonatkozásában lásd még az Emberi Jogok Európai Egyezményét (8. cikk) és az Európa Tanács 1981. évi, 108. sz. egyezményét a személyes adatok védelméről.

⁵⁴ Niels Nagelhus Schia: *Cyber Security as Development Assistance*. Oslo, NUPI, 2016; Niels Nagelhus Schia: *The Cyber Frontier and Digital Pitfalls in the Global South*. *Third World Quarterly*, 39. (2018), 5. 821–837.; Zwitter, Andrej – Mathilde Boisse-Despiaux: *Blockchain for Humanitarian Action and Development Aid*. *Journal of International Humanitarian Action*, 3. (2018), 16. 1–7.

⁵⁵ Gus Hosein – Carly Nyst: *Aiding Surveillance. An Exploration of How Development and Humanitarian Aid Initiatives are Enabling Surveillance in Developing Countries*. Privacy International, 2013; Mark Duffield: *The Resilience of the Ruins: Towards a Critique of Digital Humanitarianism*. *Resilience*, 4. (2016), 3. 147–165.

⁵⁶ Privacy International: *Europe’s Shady Funds to Border Forces in the Sahel*. 2019. szeptember 18.; Privacy International: *The EU’s Next Budget Threatens Privacy Around the World for Decades to Come*. 2018b. december 19.

jog, illetve a személyes adatok védelmét igényli. Az utóbbi az azokhoz való minél szélesebb állami hozzáférést és kontrollt, amely értelem szerint minimum két ellentétes irányba mutató politikát eredményez a segélyezés gyakorlatában is. A kiterjedt adatgyűjtés és -feldolgozás – végezze azt akár az állam, nemzetközi szervezet, NGO vagy vállalat – az egyének magánéletét, illetve ahhoz való jogát nemcsak a fejlett államokban fenyegeti, de a globális délen is.⁵⁷

Az EU (2016/679) adatvédelmi rendelete (GDPR), amelyet nemzetközi összehasonlításban a leghaladóbbnak tekintenek, a magánélethez való jogot, illetve a személyes adatok védelmét egyértelműen az egyének alapvető jogait védő európai egyezményből, az Alapjogi Chartából (7. és 8. cikk) vezeti le.⁵⁸ És ugyan a GDPR már a kidolgozási szakaszban sok kritikát kapott, a rendelet jelentősége etikai dimenzióinak⁵⁹ és területi hatályának köszönhetően messze túlmutat az EU/EGT határain,⁶⁰ miután a személyes adatokhoz fűződő jogokat nemcsak az államnak, de az adatokhoz hozzáférő minden szereplőnek védenie kell nemcsak az EU területén belül, de az EU-s forrásból, illetve az EU-ban regisztrált szervezetek által a globális délen lebonyolított segélyprojektek esetében is.⁶¹ Sőt, az EU-intézményekre, illetve a velük szerződéses (adományok, illetve közbeszerzés révén) kapcsolatban álló nem állami szereplőkre további jogszabályi keretként vonatkozik a GDPR-t kiegészítő (EU) 2018/1725 európai parlamenti és tanácsi rendelet is, amely az uniós intézmények által kezelt személyes adatok védelméről, illetve az ilyen adatok (uniós szervek közötti, illetve hozzájuk irányuló) szabad áramlásáról szól.⁶² Tehát a GDPR akkor is érvényes egy EU-n belül regisztrált nem állami szereplőre, ha hivatalos forrást nem vesz igénybe a globális délen végzett tevékenységéhez; amennyiben az EU intézményeivel kapcsolatban áll az adott szereplő, akkor a 2018/1725 rendeletet (is) alkalmazni kell.

⁵⁷ Brian Dillon: Using Mobile Phones to Collect Panel Data in Developing Countries. *Journal of International Development*, 24. (2012), 4. 518–527.; Jeroen Van den Hoven – Martijn Blaauw: Privacy and Information Technology. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 2014. november 20.); Shoshana Zuboff: *The Age of Surveillance Capitalism. The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York, PublicAffairs, 2019; Gus Hosein: Protecting the digital Beneficiary. *Humanitarian Law and Policy Blog*, 2018. június 12.

⁵⁸ Recital 1: A természetes személyek személyes adataik kezelésével összefüggő védelme alapvető jog. Az Európai Unió Alapjogi Chartája (Charta) 8. cikkének (1) bekezdése és az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 16. cikkének (1) bekezdése rögzíti, hogy mindenkinek joga van a rá vonatkozó személyes adatok védelméhez.

⁵⁹ EDPB (2019): Guidelines 3/2018 on the territorial scope of the GDPR (Article 3). Version 2.0. 12.11.2019. Brussels; Hielke Hijmans – Charles D. Raab: Ethical Dimensions of the GDPR. In Mark Cole – Franziska Boehm (szerk.): *Commentary on the General Data Protection Regulation*. Cheltenham, Edward Elgar, 2018.

⁶⁰ Bu-Pasha, Shakila: Cross-border Issues Under EU Data Protection Law with Regards to Personal Data Protection. *Information & Communications Technology Law*, 26. (2017), 3. 213–228.; Rubinstein, Ira – Bilyana Petkova: The International Impact of the General Data Protection Regulation. In Marc Cole – Franziska Boehm (szerk.): *Commentary on the General Data Protection Regulation*. Edward Elgar, 2018.

⁶¹ Ben Parker: Aid Agencies Rethink Personal Data as New EU Rules Loom. *The New Humanitarian*, 2018. január 18.; Paragi Beata: Digital4development? European Data Protection in the Global South. *Third World Quarterly*, 42. (2021), 2. 254–273.

⁶² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1725 rendelete (2018. október 23.) a természetes személyeknek a személyes adatok uniós intézmények, szervek, hivatalok és ügynökségek általi kezelése tekintetében való védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról.

A személyes adatok feldolgozása, illetve védelme a nemzetközi segélyezés terén, illetve a fejlett-fejlődő világ közötti relációban szorosan összefügg a GDPR területi hatályával. A GDPR 3. cikke értelmében

„(1) a rendeletet kell alkalmazni a személyes adatoknak az Unióban tevékenységi hellyel rendelkező adatkezelők vagy adatfeldolgozók tevékenységeivel összefüggésben végzett kezelésére, *függetlenül attól, hogy az adatkezelés az Unió területén történik vagy nem*; (2) e rendeletet kell alkalmazni az Unióban tartózkodó érintettek személyes adatainak az Unióban tevékenységi hellyel nem rendelkező adatkezelő vagy adatfeldolgozó által végzett kezelésére, ha az adatkezelési tevékenységek: a) áruknak vagy szolgáltatásoknak az Unióban tartózkodó érintettek számára történő nyújtásához kapcsolódnak, függetlenül attól, hogy az érintettnek fizetnie kell-e azokért”.

A területi hatályt tovább részletezi az EU-s adatvédelmi hatóság iránymutatása,⁶³ amely felveti a kérdést, hogy az EU normaalkotó tevékenysége vajon felfogható-e segélyezésként is valahogy úgy, ahogy például a nemek közötti egyenlőség ösztönzése is annak tekinthető.

A magánélethez való jogot és az adatok védelmét nemcsak az EU, de a nemzetközi szervezetek is komoly kihívásnak tartják. Az adománygyűjtéssel foglalkozó fejlesztési és humanitárius szervezetek számára elérhető az adatvédelmi fejleményeket figyelembe vevő úgynevezett magatartási kódexek is (EU GDPR 40. cikk), amelyek célja olyan egységes normákat biztosítani, amelyek védik az adományozókat, illetve a civil szervezetek levelezési listáin szereplő egyének érdekeit.

Miután az adománygyűjtés is egyre inkább az online térben zajlik⁶⁴ és az adatok hatékony feldolgozása érdemben befolyásolja az adománygyűjtési kapacitásokat, illetve a segélyprojektek lebonyolítását is, az európai NGO-k egyszerre lettek ösztönzői⁶⁵ és kritikussai a digitális technológiának.⁶⁶

A tagállamok eltérő érdekei a szakpolitikában

Az EU fejlesztéspolitikája, illetve a globális dél államaihoz való viszonya kapcsán is elmondható, hogy azt akkor is különféle tagállami érdekek formálták, ha önálló, uniós profilja⁶⁷ is van. A segélyek földrajzi allokációja, nagyságrendje, típusai egyaránt alkufolyamat eredményei, amelyekről a tagállamok hagyományosan saját hatáskörben döntöttek.⁶⁸ Miközben az első évtizedekben egyes tagállamok (elsősorban Franciaország, 1973 után az Egyesült Királyság) volt

⁶³ EDPB (2019): i. m.

⁶⁴ Michelle Wright – William S. Pendergrass: Online prosocial behaviours. In Khosrow-Pour, Mehdi D. B. A. (szerk.): *Encyclopedia of Information Science and Technology*. IGI Global, 2018. 7077–7086.

⁶⁵ Lee Sproull – Sara Kiesler: Public Volunteer Work on the Internet. In William H. Dutton – Brian Kahrin – Ramon O’Callaghan – Andrew W. Wyckoff (szerk.): *Transforming Enterprise*. Cambridge–London, The MIT Press, 2004. 361–374.; Wright–Pendergrass (2018): i. m.

⁶⁶ Privacy International: *Exposing Surveillance in Humanitarian and Development Initiatives*. 2018a. május 2.; Privacy International (2019): i. m.; Privacy International (2018b): i. m.

⁶⁷ Jan Orbie – Maurizio Carbone: The Europeanisation of Development Policy. *European Politics and Society*, 17. (2016), 1. 1–11.

⁶⁸ Paul Hoebink – Olav Stokke (szerk.): *Perspectives on European Development Cooperation. Policy and Performance of Individual Donor Countries and the EU*. London, Routledge, 2005.

gyarmataikhoz fűződő kapcsolatai domináltak, az 1990-es években egyre inkább megjelentek egyéb, tematikus jellegű tagállami megfontolások (politikai reformok, demokrácia, emberi jogok erősítése, civil társadalom, illetve szervezetek támogatása) is. Ez részben a hidegháború végét követő változásokkal volt magyarázható, részben azzal, hogy bizonyos tagállamok (Svédország, Hollandia, Dánia, Németország) fejlesztéspolitikája az EU segélypolitikáját is formálta.

Az új tagállamok csatlakozásával (2004) az EU-donorok köre olyan országokkal bővült, akiknek nem voltak gyarmatai, a globális dél államaival való kereskedelmi-üzleti kapcsolataik a régi tagállamokéhoz viszonyítva korlátozottak voltak, jóval kisebb költségvetési keret és kormányzati adminisztráció állt a fejlesztéspolitika rendelkezésére, illetve közvéleményük is kevésbé ambicionálta a segélyezést.⁶⁹

A pénzügyi válság (2008) és annak következményei, majd a migrációs válság (2015) egyaránt hozzájárult, hogy EU-segélyek nagyságrendje látványosan nem nőtt, illetve különösen 2016-ban, 2017-ben kimutatható mértékben jelentek meg a menekültek befogadó államokban (Svédország, Németország) való ellátásának költségei az összes ODA-n belül. Az utóbbi években szintén gyarapodott azon donorok köre, akik inkább a hazai gazdaság, illetve társadalom fejlesztésére koncentrálnának, kevésbé a források globális délen való elköltését ösztönzik.⁷⁰

Ami az aktualitásokat illeti, a 2015-ös migrációs válság következményei és kezelése jól illusztrálja, hogyan politizálódik át a fejlesztési segélyezés az EU-n belül is. Általánosságban elmondható, hogy a migráció jelensége 2015 óta biztonsági problémaként jelenik meg az EU-ban is,⁷¹ amelyet egyebek mellett fejlesztési segélyekkel is kezelni szükséges. Miközben az EU Afrika megsegítésére létrehozott alapját (*European Union Emergency Trust Fund*), illetve a Törökországnak⁷² 2016 óta juttatott forrásokat (*Facility for Refugees in Turkey*) mind elszámolták ODA-ként is,⁷³ az EU tagállamai éppúgy megosztottak a tekintetben, hogy milyen összefüggés van a migráció és a fejlesztési segélyezés között, mint a szakirodalom. Miközben a tagállamok többsége (köztük Magyarország, Lengyelország, illetve általában az EU déli határa menti tagállamok) a vélt vagy valós migrációs nyomás csökkentését a segélyek instrumentálásában látják,⁷⁴ illetve a segélyekre úgy tekintenek, amelyek az EU érdekeit kell hogy szolgálják, a skandináv donorok óvatosabban állnak a kérdéshez, legalábbis retorikai szinten.

Ami a hazai perspektívát illeti, Magyarország 2018-ban közel 77 milliárd forintot (mintegy 285 millió dollárt) fordított nemzetközi segélyezésre, vagyis az ODA/GNI aránya 0,09 százalékról megközelítőleg 0,21 százalékra emelkedett 2010-hez viszonyítva, és 2019-ben is 0,22 százalék körül alakult. A jelenlegi stratégiai cél, a nagyságrendet tekintve a 0,25 százalékos ODA/GNI

⁶⁹ Paul Hoebink (szerk.): *European Development Cooperation: In Between the Local and the Global*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2010; Simon Lightfoot – Szent-Iványi Balazs: *New Europe's New Development Aid*. New York – London, Routledge, 2015.

⁷⁰ Thilo Bodenstein – Jörg Faust – Mark Furness: *European Union Development Policy: Collective Action in Times of Global Transformation and Domestic Crisis*. *Development Policy Review*, 35. (2016), 4. 441–453.

⁷¹ Baptista (2018): i. m.

⁷² European Parliament: *Eu-Turkey Statement & Action Plan*. 2016.

⁷³ Hadfield–Lightfoot (2020): i. m.

⁷⁴ Ennek egyértelmű példája Magyarország vonatkozásában a nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról szóló 2014. évi XC. törvény, illetve a Hungary Helps Programról szóló 2018. évi CXX. törvény. Lásd még Kugiel–Szent-Iványi (2020): i. m.

hozzájárulási arány elérése öt éven belül.⁷⁵ Politikai tekintetben Magyarország fejlesztési segélyezésre kimondottan a migrációs trendek megfordítását ambicionálja, miközben a kormány a magyar gazdasági és civil szereplők hatékonyabb bevonását is célul tűzte ki.⁷⁶

Következtetések

Formálisan csak a Maastrichti Szerződés hatálybalépése (1993) óta beszélhetünk olyan közös külpolitikáról, amelynek tükrében, vagy amellyel párhuzamosan az EU fejlesztési segélyezése politikai összefüggésekben értelmezhető. Ez utóbbi nem jelenti azt, hogy a közös kül- és biztonságpolitika, illetve a fejlesztéspolitika között minden esetben egyértelmű ok-okozati kapcsolat lenne. A politikai érdekek és az emberi jogi megfontolások közötti egyensúlyozás végigkísérte az EU fejlesztéspolitikájának kialakulását és reformját egyaránt. Ennek megfelelően vitatható az az állítás is, hogy az európai fejlesztéspolitika kizárólag fejlesztési célokat szolgálna, legalábbis amennyiben a segélyek hatékonyságát a szakirodalom szereti megkérdőjelezni. A különféle hivatalos EU-kommunikációkban, nyilatkozatokban, dokumentumokban kifejezetten megjelenik a fejlesztéspolitikának a közös külpolitika érvényesülését szolgáló mivolta, illetve annak európai identitásépítésben játszott instrumentális szerepe.

Bár az EU elsődleges deklarált célja a szegénység felszámolása a fejlődő országokban a nemzetközi közösség törekvéseivel (ENSZ Agenda 2030) összhangban, viszonylag egyértelmű, hogy fejlesztési politikájában egyéb, önzetlennek nem feltétlenül nevezhető (kül)politikai célok is szerepet játszanak. Az uniós közösségi modell, illetve értékek fejlesztési segélyekkel is támogatott exportját hagyományosan a nemzetközi béke és stabilitás, illetve globális gazdasági fejlődés kulcsának tekintik.⁷⁷ Nem véletlen, hogy az EU és tagállamai az OECD és az ENSZ fórumain évtizedek óta aktív szerepet játszanak a fenntartható fejlesztés globális normaként történő elfogadtatása terén.

Felhasznált irodalom

- ACP: *ACP Summit Endorses Revised Georgetown Agreement* (2019. december 19.). Online: <http://acp.int/content/acp-summit-endorses-revised-georgetown-agreement>
- Allwood, Gill: Gender Equality in European Union Development Policy in Times of Crisis. *Political Studies Review*, 18. (2019), 3. 329–245. Online: <https://doi.org/10.1177/1478929919863224>

⁷⁵ Külügyi és Külgazdasági Minisztérium: *A magyar Kormány Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Stratégiája a 2020 és 2025 közötti időszakra*. Budapest, 2019. december 23.

⁷⁶ European Commission: SWD(2017)157 végleges: i. m. 7–8.

⁷⁷ Geoffrey Edwards – Elfride Regelsberger (szerk.): *Europe's Global links: The EU and Inter-Regional Cooperation*. London, Pinte, 1999; Stephan Keukelerie: The European Union as a Diplomatic Actor: Internal, Traditional, and Structural Diplomacy. *Diplomacy and Statecraft*, 14. (2003), 3. 31–56.; Patrick Holden: Conflicting Principles in the Organisation of Aid Policy for Political Purposes: A Case Study of the European Union's Mediterranean Aid. *The European Journal of Development Research*, 18. (2006), 3. 387–411.

- A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében ülésező képviselői, az Európai Parlament és a Bizottság által elfogadott együttes nyilatkozat az Európai Unió fejlesztési politikájáról: Az európai konszenzus. HL C 46/01, 2006. február 4.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1725 rendelete (2018. október 23.) a természetes személyeknek a személyes adatok uniós intézmények, szervek, hivatalok és ügynökségek általi kezelése tekintetében való védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról.
- Bakonyiné Bárány Ibolya: Az Európai Unió fejlesztési együttműködési politikája a magyar segélypolitika kialakításának szemszögéből. In Gömbös Ervin (szerk.): *Az ENSZ és az EU együttműködése*. Budapest, Magyar ENSZ Társaság, 2003.
- Balázs Péter: *Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése*. Budapest, KJK–Kerszöv, 2002.
- Baptista, Rute: Policy Responses: Too Little or Too Late? In Marion Boulby – Kenneth Christie (szerk.): *Migration, Refugees and Human Security in the Mediterranean and MENA*. Cham, Palgrave Macmillan, 2018. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-319-70775-4_9
- Bartels, Lorand: The Trade and Development Policy of the European Union. *European Journal of International Law*, 18. (2007), 4. 715–756. Online: <https://doi.org/10.1093/ejil/chm042>
- BKP: *External Evaluation of the European Union's (EU) Policy Coherence for Development; authored by Carmen Núñez-Borja Emmanuel Baudelet Timothée Picarello*. München, BKP Development Research and Consulting, 2018. Online: https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/pcd-main-report_en.pdf
- Bodenstein, Thilo – Jörg Faust – Mark Furness: European Union Development Policy: Collective Action in Times of Global Transformation and Domestic Crisis. *Development Policy Review*, 35. (2016), 4. 441–453. Online: <https://doi.org/10.1111/dpr.12189>
- Brownswold, Eloise Scotford – Karen Young (szerk.): *The Oxford Handbook of the Law and Regulation of Technology*. Oxford, Oxford University Press, 2017. Online: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199680832.001.0001>
- Bu-Pasha, Shakila: Cross-Border Issues Under EU Data Protection Law With Regards to Personal Data Protection. *Information & Communications Technology Law*, 26. (2017), 3. 213–228. Online: <https://doi.org/10.1080/13600834.2017.1330740>
- Carbone, Maurizio: The African, Caribbean, and Pacific (ACP) Group of States: From the Lomé Convention to the Cotonou Agreement and Beyond. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, 2020. augusztus 27. Online: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1127>
- Carbone, Maurizio – Niels Keijzer: The European Union and Policy Coherence for Development: Reforms, Results, Resistance. *European Journal of Development Research*, 28. (2016), 30–43. Online: <https://doi.org/10.1057/ejdr.2015.72>
- CONCORD: *CONCORD Statement on The Final MFF 2021-2027 Negotiations Outcome* (2020. augusztus 13.). Online: https://concordeurope.org/sdm_downloads/statement-on-the-final-mff-2021-2027-negotiations-outcome/
- Consolidated Version of the Treaty on European Union (EUSz). 2010/C 083/01. Online: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF
- Cotonoui Szerződés: A Cotonouban 2000. június 23-án aláírt partnerségi megállapodás egyrészről az afrikai, karibi és csendes-óceáni államok, másrészről az Európai Közösség és tagállamai között. HL L 317, 2000. december 15.
- Dillon, Brian: Using Mobile Phones to Collect Panel Data in Developing Countries. *Journal of International Development*, 24. (2012), 4. 518–527. Online: <https://doi.org/10.1002/jid.1771>

- Doidge, Mathew – Martin Holland: A Chronology of European Union Development Policy: Theory and Change. *Korea Review of International Studies*, 17. (2015), 1. 59–80.
- Duffield, Mark: The Resilience of the Ruins: Towards a Critique of Digital Humanitarianism. *Resilience*, 4. (2016), 3. 147–165. Online: <https://doi.org/10.1080/21693293.2016.1153772>
- EDPB: Guidelines 3/2018 on the Territorial Scope of the GDPR (Article 3). Version 2.0. (2019. november 12.). Brussels.
- Edwards, Geoffrey – Elfride Regelsberger (szerk.): *Europe's Global Links: The EU and Inter-Regional Cooperation*. London, Pinte, 1999.
- Európai Bizottság: *A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak. Éves jelentés az Európai Unió humanitárius segítségnyújtási politikájáról és annak 2017. évi végrehajtásáról*. COM(2018)744 végleges (2018. november 30.). Online: https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/com_2018_774_fl_report_from_commission_hu_v2_pl_998566.pdf
- European Commission: *Annual Report 2007 on the European Community's Development Policy and the Implementation of External Assistance in 2006*. Brussels, 2007.
- European Commission: *Digital4Development: Mainstreaming Digital Technologies and Services into EU Development Policy*. SWD(2017)157 végleges (2017. május 2.). Online: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2017/EN/SWD-2017-157-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>
- European Commission: *Evaluation of the Cotonou Partnership Agreement*. SWD(2016)260 (2016. július 15.).
- European Commission: *Global digital partnerships*. Online: https://ec.europa.eu/international-partnerships/topics/digital-partnerships_en
- European Commission: *OECD/DAC Peer Review 2018 Memorandum of the European Union*. SWD(2018)166 (2018. április 30.). Online: www.oecd.org/dac/peer-reviews/European-Union-2018-Memorandum.pdf
- European Commission: *Policy Coherence for Development*. 2018. Online: https://ec.europa.eu/international-partnerships/policy-coherence-development_en
- European Commission: *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council. Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts*. COM(2021)206 végleges (2021. április 21.) Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206>
- European Commission: *The European Union Remains World's Leading Donor of Official Development Assistance with €75.2 billion in 2019* (2020. április 16.). Brussels. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_674
- European Development Fund. 2006. Online: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r12102.htm>
- European Parliament: *Eu-Turkey Statement & Action Plan*. 2016. Online: www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan
- Farrell, Mary: From Lomé to Economic Partnership Agreements in Africa. In Fredrik Söderbaum – Patrik Stalgren (szerk.): *The European Union and the Global South*. London, Lynne Rienner Publishers, 2010. 65–89.
- Forwood, Geneva: The Road to Cotonou: Negotiating a Successor to Lomé. *Journal of Common Market Studies*, 39. (2011), 3. 423–442. Online: <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00297>
- Furness, Mark – Simon Lightfoot – Luciana Alexandra Ghica – Szent-Iványi Balázs: EU Development Policy: Evolving as an Instrument of Foreign Policy and as an Expression of Solidarity. Introduction. *Journal of Contemporary European Research*, 16. (2020), 2. 89–100. Online: <https://doi.org/10.30950/jcer.v16i2.1156>
- Furness, Mark – Stefan Gänzle: The European Union's Development Policy: A Balancing Act between 'A More Comprehensive Approach' and Creeping Securitization. In Stephen Brown – Jörn Grävingholt

- (szerk.): *The Securitization of Foreign Aid. Rethinking International Development Series*. London, Palgrave Macmillan, 2016. Online: https://doi.org/10.1007/978-1-137-56882-3_7
- Gavas, Mikaela: A Budget Fit for the Future? Breaking Down the EU's External Actions Proposals for the Next MFF. *Center for Global Development Blog*, 2018. Online: www.cgdev.org/blog/budget-fit-future-breaking-down-eu-external-actionsproposals-next-mff
- Grilli, Enzo R.: *The European Community and the developing countries*. Cambridge, Cambridge University Press, 1993.
- Hadfield, Amelia – Simon Lightfoot: The Future of EU Development Policy Post-2020. *GLOBUS Research Paper*, (2020), 1. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3516070>
- Henökl, Thomas: How Brexit Affects EU External Action: The UK's Legacy in European International Cooperation. *Futures*, 97. (2018), 63–72. Online: <https://doi.org/10.1016/j.futures.2017.07.002>
- Hijmans, Hielke – Charles D. Raab: Ethical Dimensions of the GDPR. In Mark Cole – Franziska Boehm (szerk.): *Commentary on the General Data Protection Regulation*. Cheltenham, Edward Elgar, 2018.
- Hoebink, Paul: From Particularity to Globality: European Development Cooperation in a Changing World. In Paul Hoebink (szerk.): *The Treaty of Maastricht and Europe's Development Cooperation*. Brussels, European Union, 2004. 25–62.
- Hoebink, Paul (szerk.): *European Development Cooperation: In Between the Local and the Global*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2010. Online: <https://doi.org/10.5117/9789089642257>
- Hoebink, Paul – Olav Stokke (szerk.): *Perspectives on European Development Cooperation. Policy and Performance of Individual Donor Countries and the EU*. London, Routledge, 2005.
- Holden, Patrick: Conflicting Principles in the Organisation of Aid Policy for Political Purposes: A Case Study of the European Union's Mediterranean Aid. *The European Journal of Development Research*, 18. (2006), 3. 387–411. Online: <https://doi.org/10.1080/09578810600893452>
- Holland, Martin: *The European Union and the Third World*. New York, Palgrave, 2002.
- Hosein, Gus – Carly Nyst: *Aiding Surveillance. An Exploration of How Development and Humanitarian Aid Initiatives are Enabling Surveillance in Developing Countries*. Privacy International, 2013. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2326229>
- Hosein, Gus: Protecting the Digital Beneficiary. *Humanitarian Law and Policy Blog*, 2018. június 12. Online: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2018/06/12/protecting-digital-beneficiary/>
- Hynes, William – Patrick Holden: What Future for the Global Aid for Trade Initiative? Towards an Assessment of its Achievements and Limitations. *Development Policy Review*, 34. (2016), 4. 593–619. Online: <https://doi.org/10.1111/dpr.12165>
- Keijzel, Niels – Lorand Bartels: *Assessing the Legal and Political Implications of the Post-Cotonou Negotiations for the Economic Partnership Agreements*. Bonn, Deutsches Institut für Entwicklungspolitik, 2017. Online: www.die-gdi.de/uploads/media/DP_4.2017.pdf
- Keukelerie, Stephan: The European Union as a Diplomatic Actor: Internal, Traditional, and Structural Diplomacy. *Diplomacy and Statecraft*, 14. (2003), 3. 31–56. Online: <https://doi.org/10.1080/09592290312331295556>
- Kugiel, Paul – Szent-Iványi Balázs: The Challenge from within: EU Development Cooperation and the Rise of Illiberalism in Hungary and Poland. *Journal of Contemporary European Research*, 16. (2020), 2. 120–138. Online: <https://doi.org/10.30950/jcer.v16i2.1078>
- Külügyi és Külgazdasági Minisztérium: *A magyar Kormány Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Stratégiája a 2020 és 2025 közötti időszakra*. Budapest, 2019. december 23. Online: <https://nefe.kormany.hu/accessibility/download/7/8d/82000/NEFE2025%20-%20Strat%C3%A9gia.pdf>
- Laaksonen, Kalle – Petri Maki-Franti – Meri Virolainen: Lomé Convention, Agriculture and Trade Relations between the EU and the ACP Countries in 1975-2000. *TradeAG Working Paper*, 18853 (2006).

- Lightfott, Simon – Szent-Iványi Balázs: *New Europe's New Development Aid*. New York – London, Routledge, 2015. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203712351>
- Lister, Marjorie: The European Union's Green Paper on Relations with African, Caribbean and Pacific Countries. *Oxford Development Studies*, 26. (1998), 3. 375–390. Online: <https://doi.org/10.1080/13600819808424162>
- Miyandazi, Luckystar – Philomena Apiko – Tasnim Abderrahim – Faten Aggad-Clerx: AU–EU Relations: Challenges in Forging and Implementing a Joint Agenda. *South African Journal of International Affairs*, 25. (2018), 4. 461–480. Online: <https://doi.org/10.1080/10220461.2018.1548974>
- OECD: *OECD Development Cooperation Peer Review. European Union 2018*. Paris, 2018. Online: https://read.oecd-ilibrary.org/development/oecd-development-co-operation-peer-reviews-europe-an-union-2018_9789264309494-en#page5
- Olivié, Iliana – Altor Pérez: The Impact of Brexit on Aid: Divorce or Marriage of Convenience? *EDPM – Great Insights, Thematic Focus: Beyond Brexit*, 7. (2018), 3. 24–26.
- Olsen, Gorm Rye: The European Union's Development Policy: Shifting Priorities in a Rapidly Changing World. In Paul Hoebink – Olav Stokke (szerk.): *Perspectives on European Development Cooperation. Policy and Performance of Individual Donor Countries and the EU*. London, Routledge, 2005.
- Orbie, Jan – Maurizio Carbone: The Europeanisation of Development Policy. *European Politics and Society*, 17. (2016), 1. 1–11. Online: <https://doi.org/10.1080/23745118.2015.1082688>
- Orbie, Jan – Simon Lightfoot: Development: Shallow Europeanisation? In Amelia Hadfield – Ian Manners – Richard G. Whitman (szerk.): *Foreign Policies of EU Member States. Continuity and Europeanisation*. London – New York, Routledge, 2017. Online: <https://doi.org/10.4324/9781315276724-13>
- Paláncsi Tibor: *Az európai integráció gazdaságtana*. Budapest, Aula, 2001.
- Paragi Beáta: Az Európai Unió közös fejlesztési politikája. In Paragi Beáta – Szent-Iványi Balázs – Vári Sára: *Nemzetközi fejlesztési segélyezés*. Budapest, Tett Consult, 2007.
- Paragi Beáta: Digital4development? European Data Protection in the Global South. *Third World Quarterly*, 42. (2021), 2. 254–273. Online: <https://doi.org/10.1080/01436597.2020.1811961>
- Paragi Beáta: Nemzetközi fejlesztési politika. In Kengyel Ákos (szerk.): *Európai uniós politikák*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2020a. 657–690.
- Paragi Beáta – Szent-Iványi Balázs (szerk.) – Vári Sára: *Nemzetközi fejlesztési segélyezés*. Budapest, Tett Consult, 2007.
- Parker, Ben: Aid Agencies Rethink Personal Data as New EU Rules Loom. *The New Humanitarian*, 2018. január 18. Online: www.thenewhumanitarian.org/analysis/2018/01/18/aid-agencies-rethink-personal-data-new-eu-rules-loom
- Privacy International: *Exposing Surveillance in Humanitarian and Development Initiatives*. 2018a. május 2. Online: <https://privacyinternational.org/impact/exposing-surveillance-humanitarian-and-development-initiatives>
- Privacy International: *Europe's Shady Funds to Border Forces in the Sahel*. 2019. szeptember 18. Online: <https://privacyinternational.org/news-analysis/3223/europes-shady-funds-border-forces-sahel>
- Privacy International: *The EU's Next Budget Threatens Privacy Around the World for Decades to Come*. 2018b. december 19. Online: <https://privacyinternational.org/news-analysis/2550/eus-next-budget-threatens-privacy-around-world-decades-come>
- Raffer, Kunibert: Cotonou: Slowly Undoing Lomé's Concept of Partnership. *Journal für Entwicklungspolitik*, 18. (2002), 2. 171–184. Online: <https://doi.org/10.20446/JEP-2414-3197-18-2-171>
- Rubinstein, Ira – Bilyana Petkova: The International Impact of the General Data Protection Regulation. In Marc Cole – Franziska Boehm (szerk.): *Commentary on the General Data Protection Regulation*. Edward Elgar, 2018. Online: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3167389

- Schia, Niels Nagelhus: *Cyber Security as Development Assistance*. Oslo, NUPI, 2016. Online: <https://doi.org/10.1080/01436597.2017.1408403>
- Schia, Niels Nagelhus: The Cyber Frontier and Digital Pitfalls in the Global South. *Third World Quarterly*, 39. (2018), 5. 821–837.
- Schünemann, Wolf. J. – Max Otto Baumann (szerk.): *Privacy, Data Protection and Cybersecurity in Europe*. Cham, Springer, 2017. Online: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-53634-7>
- Secret Aid Worker: We Don't Take Data Protection of Vulnerable People Seriously. *The Guardian*, 2017. június 13. Online: www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2017/jun/13/secret-aid-worker-we-dont-take-data-protection-of-vulnerable-people-seriously
- Solove, Daniel J. – Paul M. Schwartz: Privacy Protection in Africa and the Middle East. In Daniel J. Solove – Paul M. Schwartz (szerk.): *Information Privacy Law*. New York, Wolters Kluwer, 2018. 1194–1200.
- Spaventa, Alessandro: The Lomé Convention, Objectives, Instruments, Results. *Federico Caffè Centre Research Reports*, (1999), 2.
- Sproull, Lee – Sara Kiesler: Public Volunteer Work on the Internet. In William H. Dutton – Brian Kahrin – Ramon O'Callaghan – Andrew W. Wyckoff (szerk.): *Transforming Enterprise*. Cambridge–London, The MIT Press, 2004. 361–374.
- Szent-Iványi Balázs: A szabadkereskedelmi tárgyalások nehézségei. Esettanulmány az EU-AKCS gazdasági társulási megállapodásokról. In Blahó András (szerk.): *Nemzetgazdaság – integráció – világ-gazdaság. Tanulmányok Palánkai Tibor akadémikus 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest, BCE Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola, 2008.
- Szent-Iványi Balázs: Az Európai Unió nemzetközi fejlesztési politikája. In Kengyel Ákos (szerk.): *Az Európai Unió közös politikái*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2010.
- Szynol, Monika: The Impact of Brexit on the EU Development Policy: Selected Political Issues. *TalTech Journal of European Studies*, 10. (2020), 1. 4–25. Online: <https://doi.org/10.1515/bjes-2020-0001>
- The New European Consensus On Development 'Our World, Our Dignity, Our Future'. 2017. Online: www.consilium.europa.eu/media/24004/european-consensus-on-development-2-june-2017-clean_final.pdf
- Van den Hoven, Jeroen – Martijn Blaauw: Privacy and Information Technology. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 2014. november 20. Online: <https://plato.stanford.edu/entries/it-privacy/>
- Vashistha, Aditya – Richard Anderson – Shrirang Mare: *Examining Security and Privacy Research in Developing Regions*. COMPASS '18: ACM SIGCAS Conference on Computing and Sustainable Societies, 2018. június 20–22. Menlo Park – San Jose, 2018. Online: http://ictd.cs.washington.edu/docs/papers/2018/vashistha_compass2018.pdf
- Visvizi, Anna – Miltiadis D. Lytras: *Politics and Technology in the Post-Truth Era*. Bingley, Emerald, 2019. Online: <https://doi.org/10.1108/9781787569836>
- Wright, Michelle – William S. Pendergrass: Online Prosocial Behaviours. In Khosrow-Pour, Mehdi D. B. A. (szerk.): *Encyclopedia of Information Science and Technology*. IGI Global, 2018. 7077–7086. Online: <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-2255-3.ch614>
- Zandonini, Giacomo: *2020 is a Crucial Year to Fight for Data Protection in Africa* (2020. február 16.). Privacy International. Online: <https://privacyinternational.org/long-read/3390/2020-crucial-year-fight-data-protection-africa>
- Zuboff, Shoshana: *The Age of Surveillance Capitalism. The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York, PublicAffairs, 2019.
- Zwitter, Andrej – Mathilde Boisse-Despiaux: Blockchain for Humanitarian Action and Development Aid. *Journal of International Humanitarian Action*, 3. (2018), 16. 1–7. Online: <https://doi.org/10.1186/s41018-018-0044-5>